

מבצעת המחקר

ד"ר רונית ג'וסטו-חנני היא פוסט-דוקטורנטית בחוג למדיניות ציבורית ומומחית למדיניות ורגולציה באיחוד האירופי, ארה"ב וישראל בסוגיות בריאות, בטיחות וסביבה. מחקריה הקודמים עסקו ברגולציית חומרי הדברה בחקלאות, בטיחות מזון והנדסה גנטית, משילות סיכונים של ננוטכנולוגיה באיחוד האירופי וארה"ב, רגולציה של מינים פולשים באיחוד האירופי ובישראל ויחסי ישראל והשוק האירופי המשותף בסוגיות בריאות וסביבה. שהתה שנתיים כחוקרת אורחת ופוסט-דוקטורנטית באוניברסיטת קליפורניה ברקלי בנושא רגולציית סיכונים, פוליטיקה רגולטורית ותהליכי מדיניות באיחוד האירופי וארה"ב. כן שהתה שנה באוניברסיטת שפילד כחוקרת אורחת במכון לרגולציה ואתיקה של ביוטכנולוגיה. מחקריה האקדמיים משמשים כבסיס לקבלת נתונים ולהחלטות במשרדי ממשלה.

המחקר בוצע במסגרת החוג למדיניות ציבורית ומוזיאון הטבע ע"ש שטיינהרדט, אוניברסיטת תל אביב.

תקציר

1. אין עוררין על כך שכימיקלים המצויים בצעצועים ומוצרי צריכה לילדים עלולים להזיק לבריאות, במיוחד לבריאותם של תינוקות וילדים הרגישים יותר לחשיפה לכימיקלים.
2. בעולם מוכר הנושא כמרכזי בסדר היום הציבורי של סיכוני בריאות וסביבה. מזה עשור לפחות, מדינות מפותחות מקדמות חקיקה לבטיחות כימיקלים בצעצועים ומוצרי ילדים הכוללת חובת דיווח ורישום חומרים/מוצרים, פיקוח על ייבוא, ייצור ומסחר בשוק. ארגונים בינלאומיים וגופים לשיתוף פעולה כלכלי (WHO, OECD, UN, WTO) מעודדים מדיניות רגולטורית אחידה. במסגרתה, מוענק במפורש משקל יתר לשיקולי בריאות הציבור על פני אינטרסים של התעשייה ובעלי עניין גרידא. מדיניות זו מוכרת כעולה בקנה אחד עם שיקולי מסחר וכלכלה.
3. רגולציית האיחוד האירופי הוכרה כמודל המחמיר והאפקטיבי ביותר בעולם. מדינות מאמצות את המודל בשינויים המחויבים הנגזרים מהקשרים פוליטיים, תרבותיים-חברתיים והרגלי צריכה.
4. פרקטיקות נוהגות בעולם כוללות: פרוטוקולים מחייבים להערכות סיכון; סמכויות המוקנות בחוק למשרדי הבריאות והגנת הסביבה ויישור קו' עם רגולציית סיכוני כימיקלים בתחומים אחרים, כגון בטיחות מזון, תרופות וקוסמטיקה.
5. אין בישראל חוק למניעת ייבוא, שיווק ומכירה של מוצרי ילדים המכילים כימיקלים מסוכנים. הפיקוח מבוצע באמצעות תקנים בלבד ולחלק מהמוצרים. חלקם בעלי תוקף רשמי מחייב וחלקם וולונטריים. תקנים חלים על מוצר סופי, להבדיל מתהליך הייצור וחומרי הגלם וכתוצאה מכך נוצרות פרצות בהגנה: שימוש בכימיקלים מסוכנים במוצרים בהם קיים תקן, מוצרים ללא כל תקן וייבוא כימיקלים מסוכנים לייצור מקומי ללא פיקוח. מסקירת המצב במדינות מפותחות אחרות עולה כי ברובן קיימת הגנה מקיפה על בטיחות מוצרים מכוה חקיקה ראשית ייעודית.
6. הסמכות לקביעת מדיניות הפיקוח על שוק מוצרי הילדים נתונה בידי משרד הכלכלה והתעשייה. החלטות בעניין הצורך בתקנים חדשים או ביטולם נתונות בידי שר הכלכלה והתעשייה ומכון התקנים. במדינות

- מפותחות, הסמכות נתונה בידי משרד הבריאות, המשרד להגנת הסביבה, המשרד לביטחון פנים וגופים רגולטוריים בעלי סמכויות להגן על בריאות הציבור והסביבה.
7. בנוסף, מרכיבים עיקריים של ניהול סיכונים תקין (risk management) אינם קיימים בישראל: חובת רישום ודיווח על יבוא/ייצור צעצועים (registration, reporting); מגבלות על כימיקלים על פי רמת סיכון (authorization and restrictions), ופרוטוקול מחייב להערכת סיכון (risk assessment). כמו כן, אין בישראל נתונים מדויקים על היקף השוק והמסחר בפועל. במדינות אחרות קיימת חובת דיווח ורישום על יבואנים ויצרנים כתנאי-סף להחזרת מוצר לשוק, ומנגנון מעקב במהלך המסחר השוטף.
8. מדיניות הרגולציה של משרד הכלכלה והתעשייה מדאיגה לאור מגמות להפחתת הנטל הרגולטורי והסמי סחר על יבואנים ובעלי עסקים. בדו"ח מבקר המדינה אותרו ליקויים במדיניות התקינה של משרד הכלכלה והתעשייה והיעדר מנגנון היועצות עם משרדי הבריאות והגנת הסביבה.
9. בהתבסס על ניתוח מדיניות הרגולציה בעולם ובישראל, המחקר דן במספר חלופות לאסדרה רגולטורית בישראל. המסקנה היא כי יש לאמץ חקיקה ראשית-ייעודית להגנה נאותה על תינוקות וילדים ולקידום מטרות של שקיפות ומודעות ציבורית.

הבעיה עקרונית:

1. האם על מדינת ישראל להכיר בילדים כאוכלוסיית סיכון הראויה להגנה מפורשת בחוק?
2. כיצד להבטיח כי לעמדת משרד הבריאות ולשיקולי בריאות הציבור יינתן משקל יתר על פני אינטרסים כלכליים גרידא?

שאלות אלה טרם נדונו לגופן בישראל.